

Радіонова Валерія Іванівна,
здобувачка ступеня вищої освіти
бакалавра ННПП Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович,
професор кафедри конституційного
права ННПП НАВС, доктор
юридичних наук, доцент

ГАРАНТІЇ СВОБОДИ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ В СУЧАСНОМУ ПРАВОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Свобода та справедливість – основоположні принципи, на яких базуються конституції всіх держав. Ці постулати визначають ступінь розвитку правової системи та її здатність гарантувати основні права і свободи громадян. Як основний закон держави, Конституція є головним інструментом забезпечення цих цінностей, встановлюючи не лише засади правопорядку, а й гарантії для кожної людини. Однак у сучасному швидко-мінливому середовищі технологій, глобалізації та політичних процесів виникають нові виклики ефективності правового захисту. Технологічні інновації, нові форми управління та мінливі політичні ситуації створюють неоднозначні умови для захисту прав людини, часто вимагаючи балансу між безпекою та свободою особистості. Конституції стикаються з низкою проблем, коли йдеться про захист прав особистості, а також про необхідність адекватно реагувати на нові загрози, які можуть порушити ці права. Зокрема, конфлікт між правом на особисту недоторканність і безпекою держави ставить під питання межі допустимих обмежень у правовій системі. Соціальна нерівність, економічні та політичні зміни також ставлять перед конституційною владою завдання забезпечити рівність перед законом і доступ до правосуддя для всіх громадян. Усі ці чинники вимагають наявності правової системи, здатної гнучко адаптуватися до нових обставин і при цьому обстоювати основні принципи свободи та справедливості.

Одним з основних викликів, що стоять перед правовою системою, є питання забезпечення цифрових прав і свобод в епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій. Такі питання, як захист персональних даних, кібербезпека та боротьба з кіберзлочинністю, стають дедалі актуальнішими в умовах глобалізації та цифровізації. Як зазначається в багатьох дослідженнях, «цифрові технології та

мережі суттєво змінюють традиційний підхід до захисту прав людини, і сучасне суспільство потребує нових механізмів забезпечення безпеки та конфіденційності в інформаційному середовищі» [1, с. 17]. Тому необхідно розробити нові правила, які б не обмежували основні права та свободи громадян у цифровому просторі, але ефективно захищали їхні інтереси.

Не менш важливим аспектом є аналіз того, як поточні глобальні кризи, такі як пандемія COVID-19, впливають на гарантії свободи та справедливості. Введення карантинних обмежень, що обмежують права і свободи громадян з метою боротьби з пандемією, викликало низку правових та етичних питань. Зокрема, було обмежено низку прав, пов'язаних із мобільністю та доступом до медичних послуг, що порушує питання щодо балансу між необхідністю захисту здоров'я населення та захистом прав особистості. У зв'язку з цим важливо розглянути, яким чином правова система може забезпечити баланс між суспільними інтересами та індивідуальними правами людини, і чи є в ній необхідні механізми, що гарантують захист прав кожної людини під час кризи. Як зазначається в дослідженні, «пандемія оголила слабкості багатьох правових систем і змусила уряди запровадити обмеження, які безпосередньо зачіпають основні права людини» [2, с. 25]. У цьому контексті також важливо відзначити глобалізацію та її вплив на правові системи. В умовах глобалізації національні правові системи дедалі більше взаємодіють із міжнародними нормами та стандартами у сфері прав людини. Одним із головних завдань є вивчення того, як інтеграція міжнародних стандартів впливає на гарантії прав і свобод у різних країнах. Глобалізація дає змогу створювати загальні механізми захисту прав людини, але водночас породжує нові проблеми, пов'язані з національними інтересами, культурними особливостями та політичними режимами. Як зазначається в багатьох дослідженнях, «глобалізація створює нові проблеми для правових систем. Це пов'язано з тим, що міжнародні норми часто суперечать національним законам і можуть призвести до порушень прав людини» [3, с. 30].

Ще одне важливе питання – забезпечення справедливості в умовах соціальної та економічної нерівності. У сучасних суспільствах зростає нерівність у доступі до ресурсів, що може вплинути на здатність громадян здійснювати свої права. У цьому контексті важливо розглянути, як правова система може забезпечити справедливість для всіх громадян, особливо в умовах економічної та соціальної нерівності. Зокрема, в ньому наголошується, що «правові системи повинні не тільки гарантувати рівність перед законом, а й де-факто забезпечувати рівні можливості для всіх громадян, особливо в умовах соціальної та економічної нерівності» [4, с. 45].

Перспектива вдосконалення правових механізмів, що гарантують свободу і справедливість, пов'язана з необхідністю адаптації наявних правових інструментів до нових обставин. У цій статті розглядається, як правові системи можуть розвиватися в умовах постійних змін, зокрема, шляхом упровадження нових технологій, що гарантують права людини, вдосконалення судової системи та інтеграції міжнародних стандартів у сфері прав людини в національне

законодавство. Зокрема, важливо звернути увагу на те, як створення нових міжнародних інститутів і правових інструментів, таких як цифрові договори та угоди, може сприяти зміцненню гарантій свободи та правосуддя на глобальному рівні. Як зазначається в одному з досліджень, «сучасний технологічний прогрес вимагає швидкої адаптації правових систем для ефективного захисту основоположних прав людини в нових умовах» [5, с. 6]. Тому метою цієї роботи є не тільки аналіз наявних проблем у сфері гарантій свободи та справедливості, а й визначення шляхів їхнього поліпшення. Це включає в себе оцінку того, як нові технології, глобалізація і соціальні зміни можуть вплинути на правові системи і як відповідні механізми можуть бути адаптовані для забезпечення прав і свобод людини у світі, що швидко змінюється.

Отже, варто підкреслити, що гарантії свободи та справедливості в сучасному правовому суспільстві є одними з найважливіших і найскладніших аспектів, що визначають рівень розвитку правової системи будь-якої країни. В умовах глобалізації, технологічних інновацій та соціальних трансформацій ці гарантії стикаються з новими викликами, що вимагають швидкої адаптації правових механізмів для забезпечення належного захисту прав людини. Одним із найбільш важливих аспектів є розвиток цифрових технологій. Цифрові технології, з одного боку, відкривають нові можливості для захисту прав і свобод, а з іншого - створюють нові загрози, зокрема, у сфері недоторканності приватного життя та кібербезпеки. З цієї причини правові системи мають бути достатньо гнучкими, щоб швидко реагувати на нові виклики, що виникають у світі інформаційних технологій. Особливу увагу необхідно приділити забезпеченню належного захисту персональних даних, які в умовах цифровізації зазнають значних маніпуляцій і зловживань. Варто також зазначити, що пандемія COVID-19 продемонструвала гарантії прав людини в кризових ситуаціях. Багато прав було обмежено на підставі надзвичайних заходів, що підкреслює важливість знаходження балансу між свободою та безпекою, особливо щодо заходів боротьби з епідеміями та іншими лихами. У таких кризових ситуаціях права людини можуть бути серйозно обмежені, що ставить питання про ефективність правової системи в кризових ситуаціях. Не менш важливими є питання соціальної справедливості. Нерівність у доступі до ресурсів, обмеження соціальних прав певних груп та нерівність перед законом потребують удосконалення правової системи, щоб забезпечити реальний доступ до правосуддя та рівні можливості для всіх громадян.

Важливим кроком на шляху до забезпечення свободи та справедливості є вдосконалення національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів у сфері прав людини. Зокрема, Конституція України є основним документом, що гарантує права і свободи громадян, і потребує постійної адаптації до змін, які відбуваються в суспільстві. Стаття 3 Конституції України проголошує, що «людина, її права і свободи є найвищою соціальною цінністю», і підкреслює важливість захисту основних прав людини за будь-яких обставин. Водночас стаття 21 Конституції проголошує, що «всі люди вільні і рівні у своїй гідності та правах», що є підґрунтям для розуміння та реалізації принципів рівності перед законом і

правосуддям.

З огляду на нові виклики, такі як цифровізація, глобалізація, зміни в політичній обстановці та кризи, правова система має бути готова реагувати на ці зміни. Розробка ефективних механізмів захисту прав людини та забезпечення балансу між свободою, безпекою та правосуддям необхідні для побудови справедливого та рівноправного суспільства. Тому актуальність цієї теми залишається високою, і важливо продовжувати вдосконалювати правові інструменти, щоб вони могли ефективно реагувати на нові виклики та забезпечувати захист прав і свобод усіх громадян у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Іванов І. І. (2021). Цифрові технології та права людини в сучасному світі. Київ: Видавництво “Юридична думка”. С. 17.
3. Петрова А. О. Права людини в умовах пандемії COVID-19. Журнал міжнародного права. 2022. С. 25.
4. Дмитренко В. Л. Глобалізація та правові системи: міжнародні стандарти і національні закони. Видавництво “Право та суспільство”, 2020. С. 30.
5. Андрєєв П. В. Соціальна справедливість та права людини в сучасному суспільстві. Право і політика, 2023. С. 45.
6. Сидоренко О. М. Технології та право: адаптація правових систем до нових викликів. Журнал правових інновацій. 2024. С. 6.